

Företagsformer och vinst för en rättvis cirkulär ekonomi:

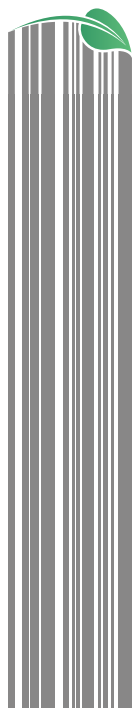
- en undersökning av Sveriges andrahandsmarknad

Policy brief 2.1. 2023

Jennifer Hinton
Ola Persson

Briefs i denna serie summerar och tillgängliggör forskningsresultat om hur hållbar konsumtion kan skalas upp och bli mer vanlig.

SAMMANFATTNING

Det finns ett stort intresse för andrahandskläder bland beslutsfattare, företag och konsumenter, och ett bredare anammande av återanvändningspraktiker kan stötta omställningen till en cirkulär ekonomi.

I denna policy brief ger vi en översikt av hur den svenska andrahandsklädmarknaden blir alltmer konkurrensutsatt och vinstfokuserad på grund av inträdet av fler vinstdrivande verksamheter, vilket utmanar ickevinstdrivande verksameters tidigare dominans på andrahandsmarknaden.

Våra resultat pekar vidare på att ickevinstdrivande verksamheter, jämfört med vinstdrivande företag, har en större potential att vara en del av omställningen till en socialt rättvis cirkulär ekonomi. Men vår forskning visar också att den alltmer kommersialiserade och konkurrensutsatta andrahandsklädmarknaden har satt press på ickevinstdrivande verksamheter att "professionalisera" sig, vilket kan minska de sociala nyttor som de kan bidra med.

Dessutom kan de stora mängder kläder som antingen bränns upp eller exporteras till låginkomstländer av dessa organisationer medföra negativa sociala och miljömässiga följder. Om framtida cirkulära ekonomier ska bli både miljömässigt och socialt hållbara finns det alltså viktiga politiska överväganden att beakta.

Andrahandskläder, företagsformer och hållbarhet

Andrahandskonsumtion framhålls allmänt som nödvändig för hållbarhet och cirkulära ekonomier. Mycket arbete har också gjorts på området affärsmodeller och hållbarhetsramverk. När det kommer till andrahandsmarknader, däremot, är det oklart vilken roll affärsmodeller – och olika företagsformer – kan spela.

Den allmänt vedertagna synen på hållbar företagsamhet förutsätter att lönsamhet leder till hållbarhet och vice versa. Men det argumenteras även för att vinst ofta uppkommer på bekostnad av miljö, arbetare, andra aktörer i distributionskedjan, lokalsamhällen och det övriga samhället. Det kan alltså inte antas som något självklart att lönsamhet ligger i linje med hållbarhet.

Relationship-to-profit-teorin förklarar hur vinstdrivande företags jakt på privat ekonomisk vinning driver på hållbarhetskriser och hur ickevinstdrivande organisationer jakt på social nytta istället kan möjliggöra ett hållbart blomstrande (Hinton, 2021).

Alltså är den juridiska åtskillnaden mellan vinstdrivande och ickevinstdrivande typer av affärsverksamheter (kallad *relationship-to-profit*) viktig för hållbar konsumtion, men den här faktorn förbises ofta i forskningen politik.

Insikter från den svenska andrahandsmarknaden

Inom ramarna för Mistra Sustainable Consumption-programmet har vi studerat den svenska andrahandsklädmarknaden utifrån den här teorin. Mer specifikt utforskade vi följande frågor: (1) *Hur har dynamiken i andrahandsklädmarknaden förändrats när det gäller olika företagsformer, och (2) hur kan denna förändring påverka omställningen till en socialt rättvis cirkulär ekonomi?*

Nyckelresultaten från vår studie sammanfattas nedan.

En allt mer konkurrensutsatt andrahandsmarknad

Inom den här sektorn brukar vinstdrivande (FP, från engelskans "for-profit") verksamheter använda strategier som skiljer sig märkbart från deras ickevinstdrivande (NFP, från engelskans "not-for-profit") motsvarigheter. På den svenska andrahandsmarknaden brukar NFP-företag verka för arbetsintegration, vilket innebär att de har ett socialt uppdrag som går ut på att tillhandahålla arbetsträning och anställningar för personer som har det svårt på arbetsmarknaden. Därför är högkvalitativa anställningar en central del av sådana verksamheter. Bland FP-företag, däremot, är det mer troligt att kostnader hålls ned så mycket som möjligt, vilket kan leda till att de använder affärsmodeller som kräver så lite betald arbetskraft som möjligt. Detta frigör även intäkter som kan spenderas på andra aktiviteter som kan öka på försäljningen, såsom marknadsföring och webbdesign. På grund av det här kan FP-verksamheter på den svenska andrahandsmarknaden skära ner på kostnader och locka konsumenter, vilket utgör en stor utmaning för NFP-aktörer.

Vidare erbjuder många FP-företag ett sätt för säljare att tjäna pengar genom dessa företags nätbaserade plattformar. Vanliga människor kan använda de här

plattformarna för att sälja sina begagnade kläder. Det här leder till att kvaliteten på kläderna som NFP-företag får in riskerar att sjunka eftersom folk ser en större möjlighet att tjäna pengar på de kläder av högre kvalitet än kläder med låg kvalitet. En lägre kvalitet på de skänkta kläderna riskerar att minska NFP-företagens intäkter.

En annan faktor som förvärrar dessa problem är att andrahandskonsumtionen konkurrerar med snabbmodet ("fast fashion"). Snabbmodestextilier brukar vara av lägre kvalitet, vilket gör att de kan säljas till lägre priser. Det här leder också till att kvaliteten på de skänkta kläderna blir lägre. Dessutom måste andrahandskläder då konkurrera med de låga priserna på snabbmodeföretagens nyproducerade kläder. Något som ytterligare komplicerar denna problematik är att det inte är ovanligt att FP-aktörer på andrahandsmarknaden också säljer nyproducerade textilier. Det gör det mindre troligt att dessa företag ersätter konsumtionen av nya kläder med konsumtionen av begagnade kläder, vilket är huvudargumentet för att andrahandsmarknader ska kunna bidra till en cirkulär ekonomi – att konsumtionen skiftar över från nya till begagnade saker.

Konkurrens kan få negativa sociala effekter

Ett annat resultat av en mer konkurrensutsatt andrahandsklädmarknad är att NFP-verksamheter i allt större utsträckning anammar "professionalisering" med förhoppningen att stärka sin konkurrenskraft, men det kan få dem att satsa mindre på sociala nyttor och eventuellt dra ned på sina kostnader på ett sätt som inte är idealiskt. Kortsiktigt kan professionaliseringen minska NFP-organisationernas samhällsnytta, men möjligtvis också hjälpa dem att hålla sig kvar på marknaden på lång sikt. Oavsett är en central fråga huruvida sådana anpassningar hos NFP-verksamheterna kan leda till bättre samhällsnytta överlag jämfört med om marknaden hade fortsatt domineras av ickevinstdrivande verksamheter.

Vidare har den relativa fattigdomen ökat i Sverige, vilket är en trend som representanterna för NFP-organisationer som vi intervjuade också observerade, då de såg ett ökande behov för sina organisationers sociala arbete. Bortom andrahandsmarknadens bolagisering – som driver på att vinsten

återinvesteras i verksamheternas professionalisering – finns det alltså större samhällsstrukturer kopplade till de växande sociala klyftorna som kan driva NFP-verksamheter att växa och generera ekonomiskt överskott för att mildra dessa växande klyftor. Växande klyftor innebär också att NFP-organisationer behöver tillhandahålla fler arbetsträningsmöjligheter för människor som står utanför arbetsmarknaden. Om NFP-verksamheter konkurreras ut riskerar den svenska andrahandsklädemarknaden alltså att på sikt öka istället för att minska ojämlikheten i samhället.

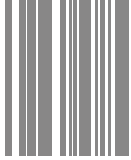
Geografisk förflyttning av miljömässiga och sociala effekter

Det finns en risk att NFP-organisationers miljöpåverkan ökar till följd av att de samlar in kläder av alltför låg kvalitet för att säljas på den svenska marknaden – antingen på grund av utsläppen från att kläderna förbränns eller för att exporten av andrahandskläder till låginkomstländer ger upphov till avfallsrelaterade miljöproblem i mottagarländerna när kläderna inte blir sålda. Angående exporten av kläder är det viktigt att vara medveten om att NFP-företag redan i dagsläget exporterar stora volymer kläder till låginkomstländer. Men med en ökad insamling av kläder av låg kvalitet – till följd av att fler människor vänder sig till provisionsbaserade FP-plattformar – kan NFP-verksamheter bidra till att förflytta miljöproblem från globala nord till globala syd.

Policyrekommendationer

Resultaten av vår studie – tillsammans med pågående diskussioner om att införa ett utökat producentansvar för textilier inom EU – pekar på rad beaktanden som behöver tas för en mer socialt hållbar cirkulär ekonomi. Dessa omfattar bland annat:

- Stödja utökat samarbete mellan producenter av nya kläder och NFP-företag för att samla in och sortera begagnade kläder
- Skydda och utöka de befintliga subventioner och skattelättnader som NFP-verksamheter åtnjuter
- Expandera det utökade producentansvaret genom att höja avgifterna när en viss volymgräns har uppnåtts
- Införa skatteincitament och rabatter för att främja ökad återanvändning och reparation
- Förbjuda export av klädavfall och destruktion av osålda eller överblivna kläder

Policy brief 2.1. 2023

Jennifer Hinton
Ola Persson

Denna brief är en del av en serie som summerar resultaten från vår forskning på ett lättillgängligt sätt. Forskningen är en del av Mistra Sustainable Consumption som finansieras av Mistra – Stiftelsen för strategisk miljöforskning. Författarna till briefen ansvarar själva för innehåll och slutsatser.

Vidare läsning

Hinton, J.B. (2021) Relationship-to-Profit: A theory of business, markets, and profit for social ecological economics. Doctoral dissertation. Stockholm University. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1510169/FULLTEXT03.pdf>

Hinton, J.B. (2020) Fit for purpose? Clarifying the role of profit for sustainability. Journal of Political Ecology, 27(1): 236- 262. <https://journals.librarypublishing.arizona.edu/jpe/article/2231/galley/2440/view/>

Persson, O, and Hinton, J.B. (2023). Second-hand clothing markets and a just circular economy? Exploring the role of business forms and profit. Journal of Cleaner Production, 390, 136139. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.136139>

FINANSIERAT AV

 MISTRA

Stiftelsen för miljöstrategisk forskning

Kommunikation: Jonatan Järbel, jarbel@kth.se

Referera till denna policy brief: Hinton, J, Persson, O, (2023). Företagsformer och vinst för en rättvis cirkulär ekonomi: - en undersökning av Sveriges andrahandsmarkna. KTH Kungliga Tekniska Högskolan.

Läs mer på www.sustainableconsumption.se